

Reactie op: Het CPB over welvaart en geluk

In ESB van 3 oktober 2008 schrijft Heertje kritisch over lacunes bij het CPB in het denken over welvaart en geluk. Zijn kritiek vraagt om enige verduidelijking van het werk van het CPB en de problemen bij het doen van beleidsrelevant empirisch onderzoek.

Het CPB hanteert in zijn analyses standaard het brede welvaartsbegrip uit de Paretiaanse welvaarts-theorie. Uit menige CPB-publicatie van de afgelopen jaren blijkt dat welvaart in de ogen van het CPB veel meer is dan het nut dat consumenten aan marktgoederen ontleen.

In de analyses van afzonderlijke markten, bijvoorbeeld telecom of supermarkten, is de som van het consumenten- en producentensurplus een verantwoorde operationalisering van welvaart. De uitvoerige discussie van Van Damme met Heertje en Schöndorff in het Tijdschrift voor het Economisch Onderwijs en ESB over hetzelfde onderwerp laat dit overtuigend zien. Het CPB volgt hierbij ook de aanpak van voor-aanstaande auteurs uit de literatuur over de industriële organisatie zoals Jean Tirole. Consumenten fungeren in het economisch leven nog in tal van andere rollen, maar dat betekent nog niet dat al die rollen moeten, laat staan kunnen, worden meegenomen in de analyse van de werking van een specifieke markt.

In andere toepassingen spelen andere waarderingen en waarderingmethoden een rol. Ter wille van de beleidsdiscussie probeert het CPB effecten van ingrijpen zo veel mogelijk onder één monetaire noemer te brengen. Kosten-batenanalyses van infrastructuur dienen uiteraard rekening te houden met waardering van consumenten voor reistijd en voor het milieu. De betalingsbereidheid van consumenten is steeds beter meetbaar, waardoor het ook steeds beter mogelijk is om de gevolgen van beleidsvoornemens op dit gebied in geld uit te drukken. De gebruikte meetmethodes zijn niet perfect, maar dat waren de econometrische modellen van Tinbergen ook niet. Het CPB volgt hier actief de internationale wetenschappelijke literatuur om zijn methoden en technieken up-to-date te houden. En het CPB is zich zeer bewust van het feit dat niet alles in geld is uit te drukken. De uitgevoerde kosten-batenanalyses laten dit zien. Ze bevatten posten die niet in geld, maar in andere, meer geschikte termen worden omschreven. Geluids- en stankoverlast, biodiversiteit en de aantasting van het landschap zijn hiervan bekende voorbeelden.

Volgens zijn missie doet het CPB beleidsrelevante analyses. Dat vraagt om empirie. Er kan niet volstaan worden met louter op de theorie gebaseerde

algemene constatering. Onderzoek dat bruikbaar is voor de beleidspraktijk van alledag zal zich bezig moeten houden met de weerbarstige empirische werkelijkheid. Een empirische partiële analyse is vaak effectiever dan een algemeeneevenwichtsanalyse, bijvoorbeeld als op *a-priori*-gronden verondersteld mag worden dat de directe effecten van een beleidsmaatregel doorslaggevend zijn. Ook moeten er, bij gebrek aan gedetailleerde empirische kennis, dikwijls ruwe vooronderstellingen worden gemaakt, bijvoorbeeld over de precieze aard van een markt, de mate van rationaliteit of de snelheid van reactie van producent of consument. Het abstracte theoretische model is dan niet de ultieme maatstaf voor de beoordeling van de kwaliteit van het onderzoek. Ook moet gekeken worden naar de alternatieve manieren waarop het onderzoek had kunnen worden uitgevoerd, naar de mate van abstractie, de aard van de veronderstellingen. Vergelijkingen met soortgelijk beleidsrelevant empirisch onderzoek buiten Nederland kunnen in zo'n beoordeling eveneens relevant zijn.

Het speciale onderwerp over geluk en economie hanteert hetzelfde brede welvaartsbegrip als hierboven omschreven. Het stuk is primair bedoeld als overzicht van, en reflectie op, de literatuur. Het achterliggende doel is om het beleid te informeren over de stand van het denken over geluk en economie, en te onderzoeken wat de mogelijke implicaties hiervan zouden kunnen zijn voor het beleid. In de discussie over de meetbaarheid van geluk, de vergelijking van nut met geluk, het belang van relatief boven absoluut inkomen, allerlei definitiekwesties en dergelijke, neemt het CPB bewust nauwelijks stelling. De wetenschappelijke discussie is daarvoor voorlopig nog te weinig richtinggevend. De vragen die spelen zijn te complex en de literatuur erover staat nog aan het begin.

Tinbergen kreeg de Nobelprijs voor zijn econometrische modelbouw. Kern daarvan is de toepassing van economische theorie op concrete beleidsvraagstukken door gebruik te maken van empirische methoden. Dat vormt nog steeds de kern van het werk van het CPB, zij het op een veel breder terrein dan ten tijde van Tinbergen. Dit werk is gebaseerd op de huidige stand van de wetenschap. Vanuit die achtergrond draagt het CPB ook met enige regelmaat bij aan de wetenschap door publicaties in wetenschappelijke tijdschriften en boeken. In 2009 vraagt het CPB voor de derde maal een vooraanstaande internationale wetenschappelijke visitatiecommissie om de kwaliteit van zijn werk door te lichten. Wij zien de komst van die commissie vol vertrouwen tegemoet.

PAUL DE BIJL, GEORGE
GELAUFF EN HERMAN
STOLWIJK

Sectorhoofd, onderdirecteur en programmaleider bij het Centraal Planbureau

De redactie behoudt zich het recht voor inzending voor de rubriek reactie te wijzigen, in te korten, aan te passen of te redigeren ten behoeve van de leesbaarheid en argumentatie.